

ВИНЯТКИ ТА ОБМЕЖЕННЯ З МАЙНОВИХ АВТОРСЬКИХ ПРАВ: БАЛАНС ПРИВАТНОГО І ПУБЛІЧНОГО ІНТЕРЕСІВ

Любов Майданик,

*доцент кафедри інтелектуальної власності
юридичного факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1794-4513>

Стаття присвячена дослідженню питань балансу приватного та публічного інтересів через поняття винятків та обмежень з майнових авторських прав. Проаналізовано поняття вільного використання творів, що застосовується у законодавстві України, а також винятки та обмеження з авторських прав, притаманні авторському праву Європейського Союзу. Здійснено характеристику триступеневого тесту Бернської конвенції та його значення для авторського права України та ЄС. Триступеневий тест як один із засобів забезпечення балансу приватного та публічного інтересу в авторському праві може застосовуватися у законотворчій діяльності та в ході вирішення судом конкретного спору.

Ключові слова: винятки та обмеження авторських прав, вільне використання творів, баланс інтересів

Стан наукової розробленості проблеми. Дослідженню питань випадків вільного використання об'єктів авторського права присвячені окремі дисертаційні дослідження таких учених як О. Заєць і наукові праці І. Близнеця, О. Дозорцева, Ю. Капіци, В. Троцької, Р. Ксілті, Б. Шермана та інших. Разом з тим, питання вільного використання через призму балансу інтересів не отримало глибокого аналізу, що обумовлює актуальність цього дослідження.

Вступ. В умовах динамічного розвитку сучасних відносин, зокрема зростання використання об'єктів авторського права у цифровій формі без кінцевих матеріальних носіїв, а також завдяки потоковим сервісам та іншим технологіям обумовленою є необхідність перегляду забезпечення рівноваги між правами творців і суспільства

(користувачів). З метою забезпечення балансу інтересів постає потреба визначення, у яких випадках користувачам буде надано пріоритет перед правоволодільцями. У цьому контексті під обмеженнями авторських прав розуміємо не лише винятки з майнових авторських прав (за законодавством України застосовується поняття «вільне використання»), а також обмежений строк охорони майнових прав та вичерпання права на розповсюдження. Аргументами обґрунтування такої позиції вважаємо те, що законодавець передбачив вказані положення з єдиною спільною метою — надати більше свобод щодо об'єктів авторського права суспільству для культурного збагачення та розвитку. На сьогодні такий правовий засіб видається ефективним у контексті підтримання балансу інтересів

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА

для прогресу суспільства, поширення культури тощо. У цій статті буде приділено увагу виняткам з окремих майнових прав на об'єкти авторського права. Метою статті є визначення загального правового розуміння поняття обмежень і винятків щодо авторських прав, надання характеристики основним світовим правовим системам обмежень авторських прав і значення для суспільства такого інституту.

Виклад основного матеріалу. Український та зарубіжні підходи. Баланс інтересів між авторами та правоволодільцями, з одного боку, та користувачами, з іншого, є фундаментальним загальним принципом авторського права, який нами було розкрито раніше як принцип поєднання особистих інтересів автора з інтересами суспільства [1]. Баланс інтересів у цьому контексті полягає у тому, що закон передбачає випадки, коли забезпечується суспільний інтерес (наприклад, через випадки використання твору без згоди автора і без виплати йому авторської винагороди зазначені у статтях 21–25 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). Законодавче забезпечення такої рівноваги здійснюється як на національному, так і на міжнародному рівнях. Баланс інтересів згадується в Угоді ТРІПС у статті 7, де зазначено, що захист і контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності повинні сприяти запровадженню технологічних нововведень і передачі та розповсюдженню технологій для обоюдної вигоди виробників і користувачів технологічних знань у такий спосіб, що сприяє соціальному та економічному добробуту, а також балансу прав і обов'язків. У преамбулі до Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право зазначено, що необхідним є збереження балансу між правами авторів та інтере-

сами широкої публіки, особливо у сфері освіти, наукових досліджень і доступу до інформації, як це вказано в Бернській конвенції. На рівні регіонального законодавства, зокрема Європейського Союзу, у Директиві ЄС про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві винятки та обмеження з прав встановлюються з метою забезпечення балансу прав та інтересів між різними категоріями правоволодільців. Українське законодавство містить випадки вільного використання об'єктів авторського права, які передбачені в статті 444 Цивільного кодексу України та статтях 21–25 закону «Про авторське право і суміжні права», які були встановлені для рівноваги приватного та публічного інтересів в авторському праві. Приватний інтерес у цьому разі полягає у праві автора чи іншого суб'єкта авторських прав надавати дозвіл на будь-яке використання твору, а також вимагати виплати винагороди за таке використання, що відображено в окремих статтях ЦК України та закону «Про авторське право і суміжні права».

Визначення таких обмежень авторських прав в українській доктрині авторського права здійснюється через поняття «вільне використання», що обумовлено відповідними положеннями Закону України «Про авторське право і суміжні права». Цікавим видається той факт, що термін «вільне використання» на законодавчому рівні застосовується лише в Україні та Російській Федерації (наприклад, ст. 1274 Цивільного кодексу РФ); термін «обмеження» згадується у нормативних актах Хорватії, Бразилії, Данії, Німеччини, Греції, Італії, Литви, Португалії, Швейцарії, Туреччини; термін «винятки» застосували законодавці Бельгії, Канади, Франції, Польщі тощо¹. Так, окремі українські дослідники розу-

¹ Законодавство щодо авторського права іноземних країн так само як України містить неоднорідний термінологічний апарат для позначення обмежень авторських прав. Серед них, крім вказаних вище, використовуються також «доброчесне використання» (Китай, Індія, Макао), «привілея» (Південна Корея, Німеччина), «дозволене використання» (Ізраїль, Польща та Сінгапур). Незважаючи на таку велику кількість термінів, сутність обмежень має здебільшого однакове значення та мету для національного права країн.

міють під вільним використанням використання будь-якими особами об'єктів авторського права і суміжних прав без дозволу суб'єктів цих прав і без виплати їм винагороди і спеціально визначених законом вичерпних випадках з дотриманням умов такого використання [2, 20]. Інші дослідники пов'язують такі обмеження авторських прав із відсутністю необхідності отримувати дозвіл чи примусової ліцензії [3], фактично допускаючи їх існування в авторському праві. Примусові ліцензії часто пов'язують із виникненням прав користувачів у окремих випадках вільного використання об'єктів авторського права. Однак, ми підтримуємо позицію Р. Ксілті, що примусова ліцензія є «юридичною фікцією» у контексті авторського права більшості країн Європи. У нашому розумінні це поняття притаманне країнам загального права (Велика Британія, Канада тощо). Разом з тим, щодо прав на об'єкти патентного права примусові ліцензії широко застосовуються у праві багатьох країн, у тому числі України, що має інше правове підґрунтя. Водночас, стаття 172 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (далі — Угода) згадує поняття «примусові ліцензії» у контексті можливості встановлення обмежень для окремих майнових прав на об'єкти суміжних прав відповідно до Римської конвенції [4].

Вільне використання творів розглядається як обмеження та винятки з авторських прав у більшості країн із континентальною системою права, що відображено в Огляді національних звітів стосовно «Балансу в авторському праві», підготовленому Р. Ксілті та С. Нерісон [5, 20]. Так, допускають виникнення прав користувачів щодо використання комп'ютерних програм і баз даних в окремих випадках вільного використання лише Велика Британія та Кіпр, Франція ж відкинула таке поняття як таке, що «не знайоме французьким заколотворцям».

Отже, обмеження майнових авторських прав у розумінні винятків щодо

конкретного використання об'єктів авторського права передбачені у законодавстві країн світу за такими основними двома системами: система притаманна здебільшого країнам цивільного права («*enumerated system*») із передбаченими у законодавстві конкретними способами використання; система із загальними абстрактними принципами, упроваджена в країнах загального права («*fair use*» в США та «*fair dealing*» у Великій Британії, Канаді). Перший підхід характерний тим, що зазвичай вичерпний перелік способів вільного використання творів передбачено у законодавчому акті та не допускає урахування додаткових загальних принципів чи розширеного тлумачення, отож, є чітким і вузьким. Другий, на перший погляд ширший та гнучкіший, підхід передбачає, що суд при вирішенні спору стосовно правомірності використання твору застосовує загальні принципи (у першу чергу принцип добросовісності) та попередньо напрацьовані прецедентною практикою критерії.

Триступеневий тест і його еволюція. Після конференції у Стокгольмі 1967 року, на якій було погоджено доповнити Бернську конвенцію положеннями так званого «триступеневого тесту», країни-учасниці могли на законодавчому рівні дозволити відтворення літературних творів у певних особливих випадках за умови, що таке відтворення не завдає шкоди нормальному використанню твору і не зачіпає будь-яким необґрунтованим способом законні інтереси автора (ст. 9 Бернської конвенції). Пізніше в Угоді ТРІПС це положення було передбачено в ширшому розумінні, оскільки охоплювало не лише відтворення, а й будь-яке використання твору в контексті угоди. У статті 5.5 Директиви ЄС про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві передбачено вичерпний перелік винятків та обмежень також у тісному зв'язку із застосуванням триступеневого тесту. Спеціальний Закон України «Про авторське право і суміж-

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА

ні права» містить у статті 15 положення, яке за своїм змістом відображає в цілому триступеневий тест Бернської конвенції: «Обмеження майнових прав, встановлені статтями 21–25 цього Закону, здійснюються за умови, що вони не завдаватимуть шкоди використанню твору і не обмежуватимуть безпідставно законні інтереси автора». В угоді міститься положення про застосування триступеневого тесту у статтях 172 та 175 стосовно обмежень і винятків щодо окремих майнових прав. Так, у ч. 3 статті 175 угоди зазначено: «Сторони можуть запроваджувати винятки і обмеження прав, передбачених статтями 173 та 174 цієї Угоди, лише в окремих особливих випадках, які не суперечать нормальному використанню твору або іншого об'єкта, що захищається, і не перешкоджають невинуватено реалізації законних інтересів правласника». Українська правозастосовна практика свідчить про те, що суди буквально застосовують вузькі випадки вільного використання без урахування зазначених критеріїв триступеневого тесту, а також економічного значення випадків використання окремих об'єктів. Цим обумовлений глибший аналіз системи винятків та обмежень у ЄС у зв'язку з триступеневим тестом і позиціями Європейського суду справедливості.

Значення триступеневого тесту для авторського права ЄС важко переоцінити, разом з тим, питання без відповіді щодо його практичного застосування в Євросоюзі досі існують. Так, положення триступеневого тесту були імплементовані з інтернет-договорів ВОІВ (Договір ВОІВ про авторське право та Договір ВОІВ про фонограми та виконання) до Директиви ЄС про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві у 2001 році. Однак, досі немає єдиної позиції щодо застосування триступеневого тесту у таких випадках: чи лише національні законодавці повинні брати його до уваги при вста-

новленні конкретного винятку в національному законодавстві, чи й суди при тлумаченні змісту певного винятку (однак на якому саме рівні — національному чи ЄС?) [6; 7, 148]. Е. Розаті зазначає, що існують окремі ознаки застосування судами триступеневого тесту на обох рівнях, що відображено у відповідних судових рішеннях.

З урахуванням необхідності внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права», що обумовлено євроінтеграційними процесами та викликами інформаційного суспільства, проводиться досить повільна законопроектна робота у цій сфері. Можна узагальнити, що підхід законотворців до визначення обмежень авторського права характеризується вичерпним переліком випадків використання, а також розширенням їх за своїм змістом і суб'єктивним складом (наприклад, введенням архівів як суб'єкта відносин щодо вільного використання об'єкта авторського права) [8]. Разом з тим, ні чинна редакція закону «Про авторське право і суміжні права», ні запропонована нова редакція, а також згадувана угода не вказують однозначно на порядок і суб'єктів застосування цих законодавчих норм. Зі змісту положень угоди щодо обмежень майнових авторських прав можна припустити, що саме законодавець при імплементації норм у законодавство України повинен керуватися цим триступеневим тестом. Разом з тим, застосування аналогічних положень Директиви про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав у інформаційному суспільстві свідчить про те, що критерії триступеневого тесту за своїм змістом можуть застосовуватися також судом окремої країни, у національне законодавство якої їх імплементовано [9].

Винятки з авторських прав у праві ЄС. Досить давно в Євросоюзі існують ідеї щодо кодифікації авторського права, які сформувалися у два основних підходи [10, 161]: проект Європейського кодексу авторського права

Віттем групи (уже згадуваний вище) і проект, викладений у документах Європейської комісії, зокрема у повідомленні Європейської комісії «Єдиний ринок прав інтелектуальної власності» (СОМ (2011) 287 final), Зеленої книзі щодо розповсюдження аудіовізуальних творів у Європейському Союзі: можливості та виклики у напрямі створення єдиного цифрового ринку тощо [11]. Окремо у вказаних документах Європейської комісії приділено увагу положенням щодо винятків з авторських прав. З цього приводу Ю. М. Капіца зазначає, що повна кодифікація директив з авторського права дасть змогу визначити, що наявні виключення та обмеження відповідно до директиви 2001/29/ЄС мають бути оновлені чи гармонізовані на рівні ЄС [10, 162].

У проекті Європейського кодексу авторського права, що підготовлено Віттем групою (Wittem Group) понад десять років тому [12], у главі 5 «Обмеження» передбачено класифікацію обмежень майнових авторських прав за характером та метою використання творів: використання з найменшим економічним значенням; використання з метою свободи вираження та інформації; використання дозволене для сприяння соціальним, політичним та культурним цілям; використання з метою посилення конкуренції. За змістом згаданої глави перелік таких випадків не є вичерпним, однак використання повинно бути зіставлене з випадками, переліченими у попередніх статтях і триступневим тестом, порядок застосування якого теж не передбачається. Такий підхід відрізняється від прийнятого в ЄС та Україні тим, що передбачає відкритий перелік випадків використання об'єктів авторського права, таким чином змінюючи існуючий баланс інтересів у бік публічного. У преамбулі проекту Європейського кодексу авторського права розробники обґрунтували такий підхід тим, що швидкий технічний прогрес робить майбутні форми розпорядження та ви-

користання об'єктів авторського права непередбачуваними, тому потребує системи авторських прав та їх обмежень із деякими гнучкостями. Така позиція критикувалася окремими дослідниками через занадто широкий зміст, який може охопити і таким чином виправдати різне використання творів, наприклад, створення відсканованих копій книг Google [13].

Обмеження авторських прав у згаданій директиві ЄС встановлюються щодо конкретних майнових авторських прав за певних умов, до яких може включатися мета, суб'єкти і конкретна сфера використання у Директиві ЄС InfoSoc 2001/29, де передбачено перелік винятків та обмежень, який вважається закритим і не підлягає розширеному тлумаченню за своїм змістом. Останні положення періодично ставляться під сумнів перед Європейським судом справедливості. Так, у відповіді на запитання № 3 у справі C-516/17 Spiegel Online [14] щодо можливості виправдання права на свободу інформації та преси суд підтвердив, що перелік передбачений статтею 5 директиви, є вичерпним і таким, що не передбачає розширене розуміння та застосування окремих положень. Зазначено, що країни-члени ЄС у своїй національній практиці мають застосовувати зазначені винятки та обмеження послідовно, що не може бути забезпечено у разі імплементації у національне законодавство інших, крім передбачених у статті 5 директиви. У цьому рішенні суд також підтвердив відсутність у Директиві 2001/29 можливості розширення змісту винятків та обмежень при їх імплементації у національне законодавство.

Разом з тим, директиви у порівнянні з регламентами не мають прямого застосування у країнах Євросоюзу, а відтак потребують перенесення у національне законодавство. Положення директив повинні відображати баланс між різними правами, зокрема авторськими, передбаченими у директивах ЄС та іншими основоположними правами, зазначеними у Хартії основних

прав ЄС, чого не завжди легко досягнути. Так, у справі *Deckmup* суд вказав, за яких умов похідний твір може визначитися пародією, як виняток, передбачений Директивою ЄС InfoSoc 2001/29 (ст. 5). Суд зазначив, що пародія повинна відображати існуючий твір, водночас суттєво відрізнитися від нього, а також, містити відображення гумору чи глузування. Окрім того, виняток щодо пародії має забезпечувати баланс між правом автора, з одного боку, та свободою вираження пародиста — з іншого. Тому у випадку, якщо пародія містить дискримінаційне послання, яке створює асоціацію і для оригінального твору, у авторів оригінального твору виникає законний інтерес у перешкоджанні виникненню такої асоціації. Окрім того, у авторів може потенційно виникнути право на захист особистого немайнового права на недоторканність твору і заборони

створення такого похідного твору — пародії, навіть якщо він відповідає всім зазначеним вище критеріям і статті 5 Директиви ЄС InfoSoc 2001/29, однак лише у випадку наявності таких положень у національному законодавстві, оскільки особисті немайнові права (моральні) ЄС не гармонізовані. Така позиція суду ілюструє, як у конкретному випадку право автора на захист від дискримінації превалює над правом пародиста на свободу вираження. Таким чином суд фактично застосував триступеневий тест, оскільки виникла можливість порушеного інтересу автора. Отже, триступеневий тест як один із засобів забезпечення балансу приватного та публічного інтересу в авторському праві може застосовуватися як у законотворчій діяльності, так і в ході вирішення судом конкретного спору. ●

Список використаних джерел / List of references

1. Майданик Л. Р. *Принципи авторського права України: поняття, види, система. Право України. 2017. № 11. С. 181–188.*
2. В. Троцька. *Сутність вільного використання об'єктів авторського права та суміжних прав. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2014. № 4. С. 19–28.*
3. О. Луткова. *Конвенционное регулирование свободного использования произведений в трансграничном коммерческом обороте.*
URL: <https://www.kiaplaw.ru/press-centr/public/konvencionnoe-regulirovanie.html>. (останнє відвідування: 14.12.2019).
4. *Угода про асоціацію між Україною та ЄС.*
URL: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf (останнє відвідування: 14.01.2020).
5. R. Hilty & S. Nérisson, *Balancing Copyright - A Survey of National Approaches*, p. 1–78, Springer, 2012; *Max Planck Institute for Intellectual Property & Competition Law Research Paper No. 12-05. С. 20.*
6. Arnold, Richard and Rosati, Eleonora, *Are National Courts the Addressees of the InfoSoc Three-Step Test? (July 6, 2015).* (2015) 10(10) *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 741-749. Available at SSRN:
URL: <https://ssrn.com/abstract=2627014>. (останнє відвідування: 14.01.2020).
7. E. Rosati *Copyright and* //2019.С.148–149.
8. *Проект Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 03.2019 № 10143.* URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH7TR00A.html.
9. *Рішення Європейського суду справедливості по справі C-435/12.* URL: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=E7AC1C113FD0E4C15165CBDAB6E4571?text=&docid=150786&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=16878>.

10. Ю. М. Капіца. *Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку*. 2017. С. 161.
11. Зелена книга щодо розповсюдження аудіовізуальних творів у Європейському Союзі: можливості та виклики у напрямі створення єдиного цифрового ринку. Сайт Європейської комісії. URL: <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/single-market-intellectual-property-rights>.
12. Європейський кодекс авторського права.
URL: <https://www.ivir.nl/copyrightcode/european-copyright-code/>.
13. Jane C. Ginsburg. *European Copyright Code – Back to First Principles (with some additional detail)*. P. 26–27. URL: <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=725114106069104019078070073109077074039034001032090029097069107029094008077031110025033036016025122120037084104119101002110119039072071083031123029002115074097015059075013007106108023097090074111101116086093030103007009075096068006005023029012119086&EXT=pdf>.
14. Рішення Європейського суду справедливості по справі C-516/17 Spiegel Online.
URL: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text&docid=216543&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir&occ=first&part=1&cid=4742136>.
1. Maidanyk L. R. *Pryntsypy avtorskoho prava Ukrainy: poniattia, vydy, systema. Pravo Ukrainy*. 2017. № 11. S. 181–188.
2. V. Trotska. *Sutnist vilnoho vykorystannia obektiv avtorskoho prava ta sumizhnykh prav. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. 2014. № 4. S. 19–28.
3. O. Lutkova. *Konventsyonnoe rehulyrovanye svobodnoho yspolzovanyia proyzvedenyi v trashranychnom kommercheskom oborote*.
URL: <https://www.kiaplaw.ru/press-centr/public/konvencionnoe-regulirovanie.html>. (ostannie vidviduvannia: 14.12.2019).
4. *Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS*.
URL: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf (ostannie vidviduvannia: 14.01.2020).
5. R. Hilty & S. Nérison, *Balancing Copyright - A Survey of National Approaches*, p. 1–78, Springer, 2012; *Max Planck Institute for Intellectual Property & Competition Law Research Paper No. 12-05*. S. 20.
6. Arnold, Richard and Rosati, Eleonora, *Are National Courts the Addressees of the InfoSoc Three-Step Test?* (July 6, 2015). (2015) 10(10) *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 741-749. Available at SSRN:
URL: <https://ssrn.com/abstract=2627014>. (ostannie vidviduvannia: 14.01.2020).
7. E. Rosati *Copyright and* //2019.S.148–149.
8. *Proekt Zakonu Ukrainy «Pro avtorske pravo i sumizhni prava» vid 03.2019 № 10143*. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH7TR00A.html.
9. *Rishennia Yevropeiskoho sudu spravedlyvosti po spravi C-435/12*. URL: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=E7AC1C113FD0E4C15165CBDAB6E4571?text=&docid=150786&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=16878>.
10. Іу. М. Капіца. *Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку*. 2017. С. 161.
11. Зелена книга щодо розповсюдження аудіовізуальних творів у Європейському Союзі: можливості та виклики у напрямі створення єдиного цифрового ринку. Сайт Європейської комісії. URL: <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/single-market-intellectual-property-rights>.
12. *Європейський кодекс авторського права*.
URL: <https://www.ivir.nl/copyrightcode/european-copyright-code/>.
13. Jane C. Ginsburg. *European Copyright Code – Back to First Principles (with some additional detail)*. P. 26–27. URL: <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID>

=72511410606910401907807007310907707403903400103209002909706910702909
4008077031110025033036016025122120037084104119101002110119039072071
083031123029002115074097015059075013007106108023097090074111011160
86093030103007009075096068006005023029012119086&EXT=pdf.
14. *Rishennia Yevropeiskoho sudu spravedlyvosti po spravi C-516/17 Spiegel Online.*
URL: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text&docid=216543&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir&occ=first&part=1&cid=4742136>.

Надійшла до редакції 14.01.2020 року

Майданик Л. Ограничения и исключения из имущественных авторских прав: баланс частного и публичного интересов. Статья посвящена исследованию вопросов баланса частного и публичного интересов через понятие исключений и ограничений в имущественных авторских правах. Рассматриваются два подхода к исключениям в авторском праве: система «*fair use*», принятая в странах общего права (США, Канада), и система закрытого списка исключений в странах континентального права. Проанализировано понятие «свободное использование произведений», которое применяется в законодательстве Украины, а также исключения и ограничения по авторским правам, присущие авторскому праву Европейского Союза.

Ключевые слова: исключения и ограничения в авторских правах, свободное использование произведений, баланс интересов

Maidanyk L. Limitations and exceptions of economic copyright: balance of private and public interests. The article is devoted to the research of the balance between private and public interests through the concept of exceptions and limitations on economic rights of author. The concept of free use of works applied in the legislation of Ukraine is analyzed, as well as exceptions and limitations on copyrights inherent in the copyright of the European Union. It is concluded that the concept of «free use» in the context of copyright is not used in the legislation of most countries of the world, and is inherent in the Ukrainian Law of Ukraine «On Copyright and Related Rights». Copyright limitations and exceptions in the specific cases are envisaged in the laws of different countries of the world by the following two main systems: a system of general abstract principles implemented in common law countries ('fair use' in the US and 'fair dealing' in the UK, Canada). The first approach is characterized by the fact that a generally exhaustive list of ways of free use of works is provided for in a legislative act and does not allow for the consideration of additional general principles. The second, implies that the court applies the general principles (first and foremost the principle of fair use) and pre-established criteria to determine the lawfulness of a use. The three-step test of the Berne Convention and its relevance to the copyright of Ukraine and the EU are being analyzed. The three-step test, as one of the means of ensuring a balance of private and public interest in copyright, can be used both in law-making and in court-specific dispute resolution. The different approaches to copyright exceptions proposed in the draft Wittem Group's copyright code are explored compared to those existing in the European Union Directive on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society. It is noted that the draft Wittem Group's Copyright Code differs from that adopted in the EU and Ukraine in that it provides for an open list of cases of use of copyright objects, thereby altering the existing balance of interests towards the public. Copyright restrictions in the said Directive apply to specific proprietary rights under certain conditions, which may include the purpose, subjects and specific scope, which provides for a list of exceptions and restrictions that are considered to be closed and not subject to extended interpretation in their content.

Keywords: exceptions and limitations in copyright, free use of works, balance of interests